

Τις Σελήνης

Μέρη

Η'

2 ΓΕΝΑΡΗ 1961 — 16 ΔΕΚΕΜΒΡΗ 1963

Μ Ε Ρ Ε Σ

Η'

2 ΓΕΝΑΡΙΟΥ 1961 — 16 ΔΕΚΕΜΒΡΙΟΥ 1963

ΤΟΥ ΙΔΙΟΥ

Χειρόγραφο Σεπ. '41	1972
Μέρες Α', 1925-1931	1975
Μέρες Β', 1931-1934	1975
Μέρες Γ', 1934-1940	1977
Μέρες Δ', 1941-1944	1977
Μέρες Ε', 1945-1951	1973
(Ανατύπωση 1977)	
Μέρες Ζ', 1951-1956	1986
Μέρες Ζ', 1956-1960	1990

ΓΙΩΡΓΟΣ ΣΕΦΕΡΗΣ

ΜΕΡΕΣ

Η΄

2 ΓΕΝΑΡΗ 1961 — 16 ΔΕΚΕΜΒΡΙΗ 1963

Φιλολογική ἐπιμέλεια

KATEPINA KRIKOY-DAVIS

ΑΘΗΝΑ
ΙΚΑΡΟΣ 2018

*Εὐχαριστοῦμε θερμὰ τὸ Φωτογραφικὸ Ἀρχεῖο
Γ. Σεφέρη/MIET γιὰ τὴν παραχώρηση
τοῦ φωτογραφικοῦ ὕλικου.*

© γιὰ τὸ Ἡμερολόγιο: Ἄννα Λόντου, 2018

© γιὰ τὰ Προλεγόμενα καὶ τὴ φιλολογικὴ ἐπιμέλεια:
Κατερίνα Κρίκου-Davis, 2018

© γιὰ τίς μεταφράσεις: Ἀγλαΐα Κάσδαγλη καὶ Κατερίνα Κρίκου-Davis,
2018

© γιὰ τὴν ἔκδοση: Ἐκδόσεις Ἰκαρος, 2018

ISBN 978-960-572-261-6

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

Συντομογραφίες	9
Προλεγόμενα	11
ΤΟ ΗΜΕΡΟΛΟΓΙΟ	63
Ἐπίμετρο	305
Σημείωμα	307
Ἀνεπίδοτη ἐπιστολή πρὸς τὸν Ζήσιμο Λορεντζάτο (7.2.62 - 28.11.62) ...	311
Μεταφράσεις	327
Εὔρετήριο Προσώπων	355
Φωτογραφίες	373

ΣΥΝΤΟΜΟΓΡΑΦΙΕΣ

<i>Ποιήματα</i>	Γ. Σεφέρης, <i>Ποιήματα</i> , 9η έκδ., επιμέλεια Γ. Π. Σαββίδης, 'Αθήνα 1974
<i>Τετράδιο Γυμνασμάτων, Β'</i>	Γ. Σεφέρης, <i>Τετράδιο Γυμνασμάτων, Β'</i> , επιμέλεια Γ. Π. Σαββίδης, 'Αθήνα 1976
<i>Δοκιμές, Α'</i>	Γ. Σεφέρης, <i>Δοκιμές</i> , 3η έκδ., τόμ. Α' (1936-1947), επιμέλεια Γ. Π. Σαββίδης, 'Αθήνα 1974
<i>Δοκιμές, Β'</i>	Γ. Σεφέρης, <i>Δοκιμές</i> , 3η έκδ., τόμ. Β' (1948-1971), επιμέλεια Γ. Π. Σαββίδης, 'Αθήνα 1974
<i>Δοκιμές, Γ'</i>	Γ. Σεφέρης, <i>Δοκιμές</i> , τόμ. Γ': <i>Παραλειπόμενα</i> (1932-1971), επιμέλεια Δημήτρης Δασκαλόπουλος, 'Αθήνα 1992
<i>Χειρόγραφο Σεπ. '41</i>	Γ. Σεφέρης, <i>Χειρόγραφο Σεπ. '41</i> , επιμέλεια σημειώσεων Α. Γ. Ξύδης, 'Αθήνα 1972
<i>Χειρόγραφο 'Οκτ. '68</i>	Γ. Σεφέρης, <i>Χειρόγραφο 'Οκτ. '68</i> , επιμέλεια Π. Α. Ζάννας, 'Αθήνα 1986
<i>Μέρες, Α'</i>	Γ. Σεφέρης, <i>Μέρες, Α'</i> , 16 Φεβρουαρίου 1925 - 17 Αυγούστου 1931, επιμέλεια Ε. Χ. Κάσδαγλης, 'Αθήνα 1975
<i>Μέρες, Β'</i>	Γ. Σεφέρης, <i>Μέρες, Β'</i> , 24 Αυγούστου 1931 - 12 Φεβρουαρίου 1934, επιμέλεια Δ. Ν. Μαρωνίτης, 'Αθήνα 1975
<i>Μέρες, Γ'</i>	Γ. Σεφέρης, <i>Μέρες, Γ'</i> , 16 'Απριλίου 1934 - 14 Δεκέμβριου 1940, 'Αθήνα 1977
<i>Μέρες, Δ'</i>	Γ. Σεφέρης, <i>Μέρες, Δ'</i> , 1 Γενάρη 1941 - 31 Δεκέμβριου 1944, 'Αθήνα 1977
<i>Μέρες, Ε'</i>	Γ. Σεφέρης, <i>Μέρες, Ε'</i> , 1 Γενάρη 1945 - 19 'Απριλίου 1951, 2η έκδ., επιμέλεια Ε. Χ. Κάσδαγλης, 'Αθήνα 1977

ΣΥΝΤΟΜΟΓΡΑΦΙΕΣ

<i>Μέρες, Ζ'</i>	Γ. Σεφέρης, <i>Μέρες, Ζ', 20 'Απρίλη 1950 – 4 Αύγουστου 1956</i> , επιμέλεια Παναγιώτης Μέρμηγκας, 'Αθήνα 1986
<i>Μέρες, Ζ'</i>	Γ. Σεφέρης, <i>Μέρες, Ζ', 1 'Οκτώβρη 1956 – 27 Δεκέμβρη 1960</i> , επιμέλεια Θεανώ Ν. Μιχαηλίδου, 'Αθήνα 1990
<i>Μέρες, Θ'</i>	Γ. Σεφέρης, <i>Μέρες, Θ', 1 Φεβρουαρίου 1964 – 11 Μάη 1971</i> , επιμέλεια Κατερίνα Κρίκου-Davis, 'Αθήνα 2018
<i>Πολιτικό 'Ημερολόγιο, Α'</i>	Γ. Σεφέρης, <i>Πολιτικό 'Ημερολόγιο, Α', 1935 – 1944</i> , επιμέλεια 'Αλέξανδρος Ξύδης, 'Αθήνα 1979
<i>Πολιτικό 'Ημερολόγιο, Β'</i>	Γ. Σεφέρης, <i>Πολιτικό 'Ημερολόγιο, Β', 1945 – 1947, 1949, 1952</i> , επιμέλεια 'Αλέξανδρος Ξύδης, 'Αθήνα 1985
<i>Φονικό στην 'Εκκλησιά</i>	Θ. Σ. 'Ελιοτ, <i>Φονικό στην 'Εκκλησιά</i> , μετάφραση Γιώργου Σεφέρη, 'Αθήνα 1963, όριστική έκδ. επιμέλεια Γ. Π. Σαββίδης, 1974
<i>'Αντιγραφές</i>	Γ. Σεφέρης, <i>'Αντιγραφές</i> , 'Αθήνα 1965, 2η έκδ., επιμέλεια Γ. Π. Σαββίδης, 1978
<i>'Αρχείο Σεφέρη</i>	'Αρχείο Γιώργου Σεφέρη — George Seferis Papers, 'Αμερικανική Σχολή Κλασικών Σπουδών, 'Αθήνα, Γεννάδειος Βιβλιοθήκη. Ταξινόμηση - Καταλογογράφηση «Πρώτης Παραλαβής»: Θ. Δ. Φραγκόπουλος, Ταξινόμηση - Καταλογογράφηση «Δεύτερης Παραλαβής»: Κατερίνα Κρίκου-Davis, Κατερίνα Κωστίου, Θεανώ Μιχαηλίδου, Λήδα Κωστάκη. Γενική επιμέλεια καταλόγου: Κατερίνα Κρίκου-Davis < http://www.ascsa.edu.gr/index.php/archives/george-seferis-papers/ >

[[Δευτέρα, 2 Γενάρη, Λονδίνο

‘Αλξ. p.f. πρὸς Lord Home μὲ κόκκινο μολύβι.¹

— Εἴμαστε πρεσβεία Λουμούμπα.² Θὰ πήγαίνες πίσω.

— Δὲν τὸ εἶδα.

— Εἶσαι δαλτονικός;

— Ναί. Τὸ ἴδιο ἔπαθα σήμερα τὸ πρωὶ μὲ κραβάτα μου!

Τί νὰ πεῖς. Ἔλαβε γράμμα Ξύδη περὶ club — ὁ ἴδιος δυσπερίγραπτος, γεμάτος ἀγκάθια, ψωροπερήφανος καὶ δικολάβος — πρώτης τάξεως ἀποτυχία στὸ Λονδίνο.]]

[[Τρίτη, 3 Γενάρη

Καυγάδες μὲ μάγειρα.³ ‘Ο θυμὸς μ’ ἐπηρεάζει ἄσχημα· ὡστόσο ἐργάσθηκα γιὰ Δοκιμὲς βράδου.]]

1. Αλξ.: Ἀλέξης Στεφάνου· ὑπηρετοῦσε τότε ὡς γραμματέας Α’ στὴν πρεσβεία τοῦ Λονδίνου. Πρὶν ἀπὸ τὸ κείμενο τῆς ἐγγραφῆς, ὁ Σεφέρης ἔχει κολλήσει ἐπισκεπτήριό του μὲ τὴ συντομογραφία «p.f.» γραμμμένη μὲ κόκκινο. Προφανῶς ἐπρόκειτο νὰ τὸ ἐπισυνάψουν σὲ ἔγγραφα ποὺ θὰ ἔστελναν γιὰ τυπικούς λόγους (pro forma) στὸν τότε ὑπουργὸ Ἐξωτερικῶν τῆς Μ. Βρετανίας, λόρδο Home.

2. ‘Ο Patrice Lumumba ὑπῆρξε ὁ πρῶτος πρωθυπουργὸς τοῦ (τέως Βελγικοῦ) Κονγκὸ μετὰ τὴν ἀνεξαρτησία τῆς χώρας, τὸν Ἰούνιο τοῦ 1960. Ἡ ἀναφορὰ ἐδῶ εἶναι στὴν τρικυμιώδη περίοδο τῆς σύντομης πρωθυπουργίας του, ἡ ὁποία κατέληξε στὴ θανατικὴ του ἐκτέλεση τὸν Ἰανουάριο τοῦ 1961.

3. Πρόκειται γιὰ τὸν μάγειρα τῆς πρεσβείας, Γιώργη Καραγιώτη.

JANUARY 1961

5 Thursday	6 Friday	7 Saturday
9-0 	9-0	9-0 - Τὸ πρωῒνι φηγάει ἐπίτη ἐπὶ τὸ ἀλλοτρίον δοκιμασθῶν.
10-0	10-0	10-0 Δὲν φηγάει ἐπὶ τὸ ἀλλοτρίον. Τὸ αὐτὸ ἐπὶ τὸ ἀλλοτρίον ἐπὶ τὸ ἀλλοτρίον ἐπὶ τὸ ἀλλοτρίον
11-0	11-0	11-0 ἐπὶ τὸ ἀλλοτρίον ἐπὶ τὸ ἀλλοτρίον ἐπὶ τὸ ἀλλοτρίον ἐπὶ τὸ ἀλλοτρίον
12-0	12-0	12-0 ἐπὶ τὸ ἀλλοτρίον ἐπὶ τὸ ἀλλοτρίον ἐπὶ τὸ ἀλλοτρίον ἐπὶ τὸ ἀλλοτρίον
1-0	1-0	1-0
2-0	2-0	2-0
3-0	3-0	3-0
4-0	4-0	4-0
5-0	5-0	5-0
6-0	6-0	6-0
EVENING ENGAGEMENTS	EVENING ENGAGEMENTS	EVENING ENGAGEMENTS

Σελίδα ἀπὸ τὸν μαυροδέτο ἀγγλικὸ ἡμεροδείκτη γραφείου.

[[Τετάρτη, 4 Γενάρη

Συνέχεια σάλου· τὸ περίεργο εἶναι ὅτι ὁ θυμός μου μ' αὐτὸν τὸν δυσπερίγραπτο ὑπέρετη συνδυάζεται μετὰ γραφόμενά μου περὶ Τ. Μ.⁴

Πρόλογος ἐπιμέτρου Καβάφη πρὸς ξαναδιάβασα καὶ χτένισα χτῆς δὲν πάει ἄσχημα — δίνει ἓνα συμπληρωματικὸ (αὐτοβιογραφικὸ) τόνο στὸ βιβλίο.⁵

— Νομίζω ὅτι ἀπὸ δῶ κι ἐμπρὸς δὲν ὑπάρχει κανένα ἀνυπέρβλητο ἐμπόδιο γιὰ νὰ βγοῦν οἱ Δοκιμὲς β' ἔκδοσιν.]]

[[Σάββατο, 7 Γενάρη

Τὸ μεσημέρι φάγαμε στρεΐδια τοῦ Bentley's μετὰ Ἀποστολίδη.⁶ Ἐπειτα πίσω μετὰ τὰ πόδια ἀπὸ Oxford Street, Bond Street.

Ἐπειτα ἀπὸ 3¹/₂ ὥς τὰ μεσάνυχτα κάθισα στὸ γραφεῖο μου καὶ τελείωσα καὶ «Βαβύλα» Δοκιμῶν. Τώρα μένει γενικὸς πρόλογος — δὲν εἶναι σπουδαῖο πρᾶγμα — καὶ κάτι μικρομερεμέτια.]]

4. Ἐννοεῖ τὰ σχόλιά του γιὰ τὴ μελέτη τοῦ Τίμου Μαλάνου *Ἡ ποίηση τοῦ Σεφέρη* (Ἀλεξάνδρεια 1951). Πρωτοδημοσιεύτηκαν στὴ δεύτερη ἔκδοσιν τῶν Δοκιμῶν πρὸς κυκλοφόρησε τὸ 1962 ἀπὸ τὸν ἐκδοτικὸ οἶκο Γ. Φέξη (σσ. 431-434· βλ. καὶ Δοκιμὲς, Β', σσ. 353-356).

5. Τὰ α' Ἀκόμει λίγα γιὰ τὸν Ἀλεξάνδρινόν δημοσιεύτηκαν, στὴ δεύτερη ἔκδοσιν, ὡς Ἐπίμετρο. Ἀναφερόμενος στὸν πρόλογο τοῦ ἐπιμέτρου ἐννοεῖ τὸ α' Ἀπομνημόνευμα, βλ. πρόχειρα, Δοκιμὲς, Α', σσ. 364-369.

6. Ἐκεῖνο τὸ διάστημα, ὁ στενὸς φίλος τοῦ Σεφέρη δικηγόρος Γεώργιος Ἀποστολίδης βρισκόταν στὸ Λονδίνο καθ' ὅτι ἡ δεύτερη σύζυγός του, Μέλλα, ἔπαχε ἀπὸ καρκίνον. Βλ. σχετικὰ τὶς ἐγγραφές 28.1.61 καὶ 8.9.61, παρακάτω.

ΚΥΡΙΑΚΗ, 8 ΓΕΝΑΡΗ 1961

Κυριακή, 8 Γενάριη

Στὸ γραφεῖο μου — ὅλο τὸ πρωί — λαμπρὸς ἥλιος.]]

Πέμπτη, 12 Γενάριη

Daily Express, 12.1.61]

Παρασκευή, 13 Γενάριου

Λύντια Σ[τεφάνου] από Ἀθήνα — γύρισε αποτροπιασμένη: μόνο οί τοιοῦτοι μιλοῦν πιά καλὰ ἑλληνικά — «ἐπιδείξει παρθε-
νίας κοριτσιῶν» — βιαστικοί ἄνθρωποι — νεκροί — ἐπιδίωξη
ἀπολαβῆς κτλπ.

Ἄλ[έξης] πῆγε σὲ μιὰ clairvoyante γιατί λέει τοῦ συμβαί-
νουν περίεργα πράγματα τελευταίους ἔξι μῆνες: ἀφηρημάδες
κτλπ. Αὐτὸ τὸν βοήθει...]]

[[Σάββατο, 14 Γενάρη

Hampton Court παγερό.]]

[[Πέμπτη, 19 Γενάρη

3.00'. Foreign Office εἶδα Hoyer Millar — τὸν ἀπασχολοῦ-
σε καὶ Congo.⁷ Τὸν ρώτησα γιὰ Κύπρο — «γίνονται ἀπὸ καιρὸ
σὲ καιρὸ ἔκτροπα» (δηλ. δολοφονίες) εἶπε. Τὸ θέμα Κύπρος δὲν
ὑπάρχει πιά στὸ Foreign Office — Μακάριος πρόκειται ἔρθει
γιὰ συνδιάσκεψη Commonwealth — ὅποτε καὶ θὰ ἀποφασισθεῖ
εἴσοδος Κύπρου στὴν Κοινοπολιτεία. Μιλώντας γιὰ ἐπίσημη
ἐπίσκεψη Καραμανλῆ ἐδῶ εἶπε: «ἀνοίγει ἓνα νέο κεφάλαιο στὶς
σχέσεις μας: κλείνει ἓνα ἄλλο εὐτυχῶς, ποὺ πρέπει νὰ πῶ δὲν
ἔπρεπε ποτὲ νὰ ὑπάρξει». Ἐγκάρδιος.

Στὸ γραφεῖο ἔκαμα τηλεγραφήματα γιὰ ἐπίσκεψη, ποὺ θὰ
φύγουν αὐριο.

4.30'. Datta more than ever.⁸

6.00'. Ἀντέγραψα γράμμα πρὸς Ἀβέρωφ γιὰ μεταβολή: θὰ
φύγει μὲ τὸ αὐρινὸ ταχυδρομεῖο.

7. Sir Frederick Hoyer Millar: ὑπηρεσιακὸς γενικὸς γραμματέας τοῦ
ὑπουργείου Ἐξωτερικῶν (Foreign Office) ἀπὸ τὸ 1957 ὡς καὶ τὸ 1961.

8. Datta (= δῶσε): ἡ πρώτη ἐντολή τοῦ κερανοῦ στὸ πέμπτο μέρος τῆς
Ῥοήμης χώρας (στ. 401). Ὅπως σημειώνει ὁ ἴδιος ὁ Ἑλιοτ, πρόκειται γιὰ
δάνειο ἀπὸ τὰ Ἰνδουιστικὰ ἱερὰ κείμενα *Upanishad*. Βλ. καὶ τὶς σχετικὲς
σημειώσεις τοῦ Σεφέρη στὸν τόμο Θ. Σ. Ἑλιοτ, *Ἡ Ῥοήμη χώρα*, μετάφραση
Γ. Σεφέρη, ὀριστικὴ ἔκδοση, ἐπιμ. Γ. Π. Σαββίδης, Ἀθήνα 1973, σσ. 148-
149. Μὲ τὴν ἴδιαν λέξη τελειώνει καὶ ἡ ἐγγράφη 1.2.61.

ΚΥΡΙΑΚΗ, 22 ΓΕΝΑΡΗ 1961

9.00'. Έγραψα Ἰκαρους γιὰ γ' ἔκδοση.⁹

Ταχτοποιήσα αφάνταστη ἀταξία γραφείου μου πάνω. Πλάγισα κουρασμένους.]]

[[Κυριακή, 22 Γενάρη

Τὸ Βῆμα, 22.1.61]]

[[Τετάρτη, 25 Γενάρη

Στὴν Ἑλλάδα ξανὰ ὑπόθεσις Μέρτεν — ἐξ ἀφορμῆς ἐπιστολῆς τοῦ διευθυντῆ Τύπου τοῦ γερ[μανικοῦ] Ὑπουργείου Ἐξωτερικῶν φὸν Χάξεν πρὸς ἀρχισυντάκτη Ἡχῶς Ἀμβούργου Δρα Χένριχ — ὅπου λέει ὅτι ἀνακοινωθὲν γερμανικὸ Σεπτεμβρίου ἐξεδόθη κατόπιν φορτικῆς πιέσεως Ἑλλ. Κυβ. καὶ ὅτι Ἡχῶ Ἀμβ. ἐπέδειξε δέουσιν προσοχὴν καὶ ἐμβρίθειαν. Ἐλευθερία, φυσικὰ ἀρθρογραφεῖ.¹⁰]]

9. Ἐννοεῖ τὴν τρίτη ἔκδοση τῶν *Ποιημάτων* τοῦ ποὺ κυκλοφόρησε τελικὰ τὸν Ἀπρίλιο τοῦ 1962.

10. Τὸ 1957 ἐπέστρεψε στὴν Ἑλλάδα ὁ Δρ Μάξ Μέρτεν (Dr Max Merten)

[[Πέμπτη, 26 Γενάρη

Ἐλευθερία. Ὑπόθεσις Μέρτεν νέο κ[ύριο] ἄρθρο.

Ἔθνος, 26.1.61]]

ὁ ὅποιος, ὡς στρατιωτικὸς διοικητικὸς σύμβουλος στὴ Θεσσαλονίκη τὸν καιρὸ τῆς Κατοχῆς, συνέπραξε στὸν ἀφανισμό τῶν Ἑβραίων καὶ κατεζητέτο ἀπὸ τὶς ἐλληνικὲς ἀρχὲς ὡς ἐγκληματίας πολέμου. Παρ' ὅτι συνελήφθη καὶ καταδικάστηκε σὲ κάθειρξη εἰκοσιπέντε ἐτῶν τὸ 1959, μεταφέρθηκε στὴ Γερμανία γιὰ νὰ ἐκτίσει ἐκεῖ τὴν ποινὴ του καί, ἀντ' αὐτοῦ, ἀπελευθερώθηκε. Τὸν Σεπτέμβριο τοῦ 1960 δημοσιεύτηκαν στὴν ἐφημερίδα Ἡχώ τοῦ Ἀμβούργου (*Hamburger Echo*) καὶ στὸ περιοδικὸ *Der Spiegel* ἄρθρα βασισμένα στὶς ἀναμνήσεις του. Σύμφωνα μὲ αὐτά, ἡ Δοξούλα Λεοντίδου, ὁ μετέπειτα ἄντρας τῆς Δημήτριος Μακρῆς (ὑπουργὸς Ἑσωτερικῶν ἀπὸ τὸ 1956 ὡς τὸ 1961 καὶ κατόπιν ὑπουργὸς Προεδρίας τῆς Κυβερνήσεως) καὶ ὁ θεῖος τῆς Κωνσταντίνος Καραμανλῆς εἶχαν συνεργαστεῖ μὲ τοὺς Γερμανούς. Ὑστερα ἀπὸ ἔντονη διαμαρτυρία τῆς ἐλληνικῆς πλευρᾶς, ἡ Κυβέρνηση τῆς Ὁμοσπονδιακῆς Δημοκρατίας τῆς Γερμανίας ἐξέδωσε ἀνακοίνωση ἐκφράζοντα τὴ λύπη τῆς γιὰ τὰ συνοφαντικά, ὅπως τὰ χαρακτηρίσει, δημοσιεύματα. Τὸ ὅλο θέμα ἀνακινεῖται τέσσερις μῆνες ἀργότερα μὲ τὴ διαρροὴ στὸν Τύπο τῆς ἐπιστολῆς τοῦ φὼν Χάζε, στὴν ὁποία ἀναφέρεται ἐδῶ ὁ Σεφέρης. Στὶς ἐλληνικὲς ἐφημερίδες τῆς ἐποχῆς τὸ ἐπώνυμο τοῦ Karl-Günther von Hase (ὑποδιευθυντῆ, τότε, τοῦ Γραφείου Τύπου καὶ Πληροφοριῶν) συναντᾶται ὡς Χάαξεν, Χάαζε ἢ Χάξεν.

Σάββατο, 28 Γενάρη

= Ἀνακεφαλαίωση:¹¹

— Ἐνα μεγάλο δέντρο μὲ κίτρινα φύλλα
γεμάτο ἀγκαλιάσματα.

Hyde Park
Ὁκτ.

— Δυσανάγνωστοι φίλοι

— Ἀναδρομικά... (ἀρχή)

λεύκα κομμένη
σὰ μονέδα
(poplar)

=====

ibid.,
later

— (Ἐνῶ)

στὸν ὀρίζοντα τοῦ ὀνείρου
ξεχωρίζουν στέγες πύργων
καὶ τ' ἀψηλὰ κλωνιὰ χειμωνιάτικων δέντρων
γυμνά

= ὁ ὕπνος μὲ πλατιεὲς καμπύλες
σὰν τὸ μεγάλο στῆθος τῆς θάλασσας

= Τυφλὸς Οἰδίπους: ὅταν ἔβλεπε

11. Ἰδέες καὶ σκόρπιοι στίχοι γιὰ τὰ *Τρία Κρυφὰ Ποιήματα*. Ἀκολουθοῦν πέντε σχεδιάσματα, ἐκ τῶν ὁποίων τὰ τέσσερα ἀποτελοῦν προγενέστερη μορφή μερῶν τοῦ ποιήματος «Πάνω σὲ μιὰ χειμωνιάτικη ἀχτίνα»: II πρβλ. Δ', III πρβλ. ΣΤ', IV πρβλ. Γ', καὶ V (δύο γραφές) πρβλ. Ζ'. Μετὰ τὸ V ὑπάρχει μιὰ λευκὴ σελίδα μὲ μόνο τὸν ἀριθμὸ VI ποὺ προφανῶς δηλώνει τὴν πρόθεσή του νὰ καταγράψῃ ἀκόμη ἓνα σχεδιάσμα. Κρίνοντας ἀπὸ τὴς ἡμερομηνίες κάτω ἀπὸ τὰ σχεδιάσματα III καὶ V, ὁ Σεφέρης ἄρχισε τὴν καταγραφή στὶς 28 Ἰανουαρίου ἀλλὰ συνέχισε νὰ προσθέτει ἀργότερα. Γιὰ τὴς ἐναλλακτικὰς μορφὰς ποὺ ὑπάρχουν στὸ χειρόγραφο βλ. τὴς σχετικὰς ὑποσημειώσεις.

- = ξεκίνημα: μιὰ νύχτα σὲ μιὰ μάντρα (o altra cosa) — ἓνα ξεκίνημα γνωστὸ μὲ ἄλλη ἀνάπτυξη.
- = Μπορεῖ ἓνα σῶμα νὰ γίνηι διάφανο σὰν ἀλάβαστρο καὶ τὸ δῖχτυ τοῦ αἵματος νὰ φανεῖ διάφωτο στὸν ἥλιο.
- = ἥλιος... μέτρα
Σεμνὲς κόρες Δικαιοσύνης.¹²

Πάνω σὲ μιὰν ἀχτίνα

I

Ξέρω,
κι ἔπειτα θά 'ρθῇ ἡ ἔρμος,
σκέλεθρα ζώων ποὺ ἀσπρίζουν σὰν ἀσβέστης,
οἱ ὀπτασίες ποὺ σ' ἀρρωσταίνουν
καὶ τὸ στεγνὸ λαρύγγι —
ξέρω·
μὰ εἶναι τέτοιο τὸ φῶς.¹³

23.1.61

II

Εἶπες ἐδῶ καὶ χρόνια·
κατὰ βάθος εἶμαι ζήτημα φωτός.
Καὶ τώρα
ἀκόμη ὅταν σὲ σηκώνουν
οἱ φαρδιὲς ὠμοπλάτες τοῦ ὕπνου
ἀκόμη ὅταν σὲ ρίχνουν

12. Παραπέμπει α) στὴ γνωστὴ ρήση τοῦ Ἡρακλείτου, «*Ἥλιος γὰρ οὐχ ὑπερβήσεται μέτρα· εἰ δὲ μή, Ἐρινύες μιν Αἰκῆς ἐπίκουροι ἐξευρήσουσιν*» (Diels, 94) καὶ β) στὸ τέλος τῶν *Εὐμενίδων* ὅπου οἱ ἐξευμενισμένες πιὰ Ἐρινύες ἀποκαλοῦνται Σεμνὲς (Αἰσχύλ. *Εὐμενίδες*, 1041).

13. Βλ. ἐναλλακτικὴ γραφή: «μὰ εἶναι τόσο τὸ φῶς».

στό ποντισμένο στῆθος τῆς θάλασσας,
ψάχνεις γωνιᾶς ὅπου τὸ μαῦρο
ἔχει τριφτεῖ καὶ δὲν ἀντέχει,
ἀκόμη ἐκεῖ ψηλαφεῖς μιὰ λόγχη
ποὺ ξέρεις ἄξια νὰ καρφώσει τὴν καρδιά σου
γιὰ νὰ τὴν ἀνοίξει στὸ φῶς.

28.1.61

III

Μικρὴ πνοή, κι ἄλλη μικρὴ πνοή, σπιλιάδες
ἀναστάσιμο ἄρωμα,
καθὼς ἀνοίγεις ἓνα βιβλίο
ἢ σχίζεις ἄχρηστα χαρτιά, τῶν περασμένων
καθὼς κοιτάξεις σ' ἓνα πράσινο λειβάδι
ἔφηβους κένταυρους νὰ παίζουν
ἢ ἀκόμη ξαφνίζεσαι σὲ παράξενους τόπους
ἃς ποῦμε σ' ἓνα στρατόπεδο
ὅπου ἄγουρες ἀμαζόνες ξαρματωμένες
ἔχουν ἀγῶνες, τὸ ἄλμα ἢ τὴν πάλη.
'Αναστάσιμες σπιλιάδες μιὰν αὐγὴ
ποὺ βγῆκε τέλος ὁ ἥλιος.

29.1.61

πρωὶ

IV

Ξέρεις τοὺς δρόμους· τοὺς ἔμαθες·
οἱ σύντροφοι σὲ εἶχαν τρελάνει
μὲ χάρτες, θλιβόμετρα, πετροκαλαμῆθρες
θεοδόλιχους, μανόμετρα, σεξτάντες
τηλεσκοπία ποὺ ἔφερναν κοντὰ σου πράγματα
ποὺ ἦταν καλύτερα νὰ μέναν μακριά.
Ξέρεις τοὺς δρόμους πουθενὰ δὲ βγαίνουν, εἶναι ἴδιοι.

“Ομως ἐκεῖνη ἡ μέρα, πῶς ἄρχισε
καὶ πῶς μπορεῖ νὰ μὴν ἔχει σβήσει ἀκόμη
μὲ μιὰ φωτιά σ’ ἓνα φαράγγι, σὰν τριαντάφυλλο
καὶ μιὰ θάλασσα ἀνέρεη σὰν οὐρανός.

V

Α' γρ[αφή]

Τὴ φλόγα τὴ δροσίζει ἡ φλόγα
ὄχι μὲ τοῦ καιροῦ τὸ πέρασμα
ἀλλὰ τὴν ἴδια στιγμή
ὅπως ὁ ἓνας πόθος σμίγει τὸν ἄλλον
καὶ στάθηκαν ἀκίνητοι·
ἢ ὅπως ὁ ρυθμὸς τῆς μουσικῆς ποὺ δὲ σ’ ἀφήνει
μέρες καὶ μέρες καὶ σὲ στιγματίζει¹⁴
κι ὅμως τὸ ξέρεις πῶς εἶναι ἐκεῖ στὸ κέντρο
ἀμετάθετος σὰν ἄγαλμα τοῦ Θεοῦ.
Δὲν εἶναι κύλισμα μήτε φυγὴ τούτη ἡ ἀνάσα —
ἓνας οἰακισμὸς κεραυνοῦ.

30.1.61

V

Τὴ φλόγα τὴ γιατρεύει ἡ φλόγα
ὄχι μὲ τῶν στιγμῶν τὸ πέρασμα
ἀλλὰ ταυτόχρονα, ἀκαριαῖα
ὅπως ὁ ἓνας πόθος σμίγει τὸν ἄλλο πόθο
κι ἀπόμειναν ἀκίνητοι·
ἢ ὅπως
ὁ ρυθμὸς τῆς μουσικῆς ποὺ μένει ἐκεῖ στὸ κέντρο
ἀμετάθετος σὰν ἄγαλμα τοῦ Θεοῦ.
Δὲν εἶναι κύλισμα μήτε φυγὴ τούτη ἡ ἀνάσα.
Οἰακισμὸς κεραυνοῦ.

14. Βλ. ἐναλλακτικὴ γραφή: «καὶ σὲ μαρᾶζώνει».

[[11.15'. Φώνησε Παλαμᾶς ἀπὸ Ἀθήνα.¹⁵ Θέλουν σημείωμα ὁ Κ² καὶ Κ³ Καραμανλῆ γιὰ τὰ πρόσωπα ποὺ πρόκειται νὰ συναντήσουν ἐδῶ — γιὰ νὰ ἐξοικειωθοῦν μὲ τὰ ὀνόματα.

Μεσημέρι — Ἀποστολίδης, ὅπως πάντα. Τέλειωσαν μὲ τὸ Νοσοκομεῖο — εὐτυχῶς.

11.00'. Ὁ Christian Enzensberger — γιὰ μεταφράσεις ποιημάτων μου στὰ γερμανικά.¹⁶

1.00'. Κοιμήθηκα μ.μ. ὄνειρο: Καραμανλῆς ξαφνικὰ ἀρνῆθηκε νὰ πεῖ τὸν ἐπιδόρπιο λόγο του ἀγγλικά καὶ μοῦ ἔδωσε ἓνα χειρόγραφο — νὰ τὸ μεταφράσω — ἦταν γραμμένο ἐλληνικά μὲ μουτζούρες — ἀδιάβαστα — γράμματα τοῦ Στεφάνου. Τὸ τραπέζι ἦταν στὸ πάνω πάτωμα ἑνὸς σπιτιοῦ ὅλο ρεύματα — καὶ καθὼς κατέβαινα τὴ σκάλα ἡ ὀρχήστρα ἑνὸς καμπαρὲ ἔπαιζε ἓνα τραγούδι· θυμὸνουν λόγια καὶ ρυθμὸ ὅταν ξύπνησα: «Τὰ μάτια — τὰ ὠραῖα τὰ μάτια».

— Βράδυ ἔγραψα Καίτης καὶ ταχτοποίησα ἡμερολογιακὰ λ[ογαρια]σμούς.¹⁷]]

[[Δευτέρα, 30 Γενάρη

Χτὲς ἔχασα 2 ὥρες γυρεύοντας τὸ κλειδὶ τοῦ κασετιοῦ τῶν μονέδων — μυστήριον τί ἔγινε.¹⁸

Ἀδειασα συρτάρια δεξιὰ γραφείου μου — γιὰ νὰ εἶναι καθαρό ἀπὸ χαρτιά — τελείωσα περασμένες 6¹/₂ — κουράστηκα.

15. Παλαμᾶς: Χρῆστος Ξανθόπουλος-Παλαμᾶς, τότε γενικὸς διευθυντὴς τοῦ ὑπουργείου Ἑξωτερικῶν.

16. Βλ. Giorgos Seferis, *Poesie, Gedichte. Griechisch und deutsch*, μετάφραση Chr. Enzensberger, Φραγκφούρτη 1962.

17. Καίτη: ἡ στενὴ φίλη τοῦ μαέστρου Δημήτρη Μητρόπουλου, Καίτη Κατσογιάννη. Ὁ Σεφέρης προλόγισε τὸ βιβλίο Δημήτρη Μητρόπουλος, *Ἡ ἀλληλογραφία του μὲ τὴν Καίτη Κατσογιάννη (1929-1960)*, Ἀθήνα [1966].

18. Μονέδες: ἔννοεῖ τὰ ἀρχαῖα καὶ βυζαντινὰ νομίσματα τῆς συλλογῆς του.